

בארות המים

שבת בבקעה (ב)

אמר רב נחמן אמר שמואל שבת בבקעה והקיפוח נכרים מחיצה בשבת מהלך אלפים אמה ומטלטל בכולה על ידי זריקה ורב הונא אמר מהלך אלפים אמה ומטלטל ארבע אמות וניטלטל בכולה על ידי זריקה שמא ימשך אחר חפצו באלפים מיהת ליטלטל כי אורחיה משום דהוי כמחיצה שנפרצה במלואה למקום האסור לה כו'

מטלטל בכולה על ידי זריקה ורב הונא אמר כו' מטלטל בארבע אמות - נחלקו הראשונים לרצ נחמן אמר שמואל דשרי לטלטל בכולה על ידי זריקה, האם בתוך אלפים שרי לטלטל אף כי אורחיה, או דילמא אף בתוך אלפים לא שרי לטלטל אלא על ידי זריקה.

שיטת רש"י, דבתוך אלפים מטלטל כי אורחיה, וכן דעת רוב הראשונים, וכן מבואר בפירוש רבינו חננאל (בר חשיאל הגד' עה"ג מצ ב) וז"ל שמואל סבר דינה כי השתא כיון דהשתא מוקפת מחיצות שרי לטלטולי בכל המחיצות כולן מיהו עד אלפים אמה במקום שיש לו רשות להלך מטלטל כדרכו, וחזק לאלפים אמה עד סוף המחיצות מטלטל ע"י זריקה עכ"ל, וכן הסכימו האו"ז (הל' עירובין סי' קמד) והר"י מלוגיל והריטב"א ורבינו ירוחם (ני"ב ח"י"ח) והמאירי וכן הוא בפירוש רבינו ישמעאל בן חכמון ופירוש רבינו חננאל בר שמואל (מחותניה דהרמב"ם).

אך תוס' הביאו בשם ר"י (ובתור"פ הוא בשם הר"י מקינון) דאף בתוך אלפים אינו מטלטל אלא על ידי זריקה, ומשום דלענין טלטול כי אורחיה חשיב נפרעה למקום האסור לה [ויתכן דלאו מסבירא נקיט הכי אלא דייק הכי ליה מלישנא דשמואל דמטלטל בכולה על ידי זריקה, דמשמע דכולה לא שרי אלא על ידי זריקה ואף בתוך אלפים] וכן הוא בהגהות אשר"י (סי' ב) בשם מהרי"ח (רצנו יזקאל ממגדינבורג) אף הביא גם דעת האור זרוע דפליג ושרי.

והב"י (סי' תג) העתיק דברי רש"י דשרי ודברי התוס' והגהות אשר"י דאשרי, ובשו"ע העתיק לשון הרמב"ם והטור דנקטי כלשון הגמ' מטלטל כולה על ידי זריקה [ויעוין דדרישה וצנהגר"א דנקטו צתומת ד' הרא"ש והטור כרש"י] והרמ"א שם פסק דדברי תוס', אף רוב האחרו' (והמשנ"צ) פליגי ופקטו כשיטת רוב הראשונים דשרי [מלכד הב"ח שכתב דהרא"ש והטור שסתמו היינו משום דמספקא להו ומספיקא אזלינן לתומר"א].

ביאור פלוגתת רש"י ותוס' - צשיטת רש"י ביארו הראשונים, דלא שייך דין נפרצה למקום האסור לה אלא באיסור טלטול, אף הכא אף חוץ לאלפים ליכא איסור טלטול כלל, אלא דכיון דאסור להלך ממילא לא מצי לטלטל שם כי אורחיה, והוי חסרון היכ"ת בעלמא, וכ"כ הט"ז (סי' תג סק"ב) והגר"א (סק"ד) והגאון יעקב ושא"ר אחרו' [והוסף הט"ז דהא לו יאיר דיהלך שם לאונסו, וכגון דיוציאוהו גוים לשם, הרי יהא מותר לטלטל שם כי אורחיה, אף אי לא יאנסוהו על הטלטול, ונמצא דאינו אסור כלל בטלטול כי אורחיה אף חוץ לאלפים ויעוין בחזו"א (סי' קט סק"ו) מש"כ ע"ד הט"ז (ויל"ד)].

וז"ל רבנו פרץ יש לחלק, דהא דמתסר כי אורחיה לרב נחמן לאו איסור טלטול הוא אלא איסור הילוך הוא דמתסר לילך שם לעבור תחמו, אבל איסור טלטול זריקה לרב הונא איסור טלטול הוא, דהא מתוך תחמו יכול לטלטל שם על ידי זריקה, ואף על גב דהיינו משום דגזרינן שמא ימשך וילך אחר חפצו, סוף סוף איסור טלטול הוא בלא הילוך, אבל כי אורחיה חוץ לאלפים היינו איסור הילוך עצמו עכ"ל וכ"ה בתוס' הרא"ש יעו"ש [וסיים התוס' הרא"ש כן נראה לי ליישב פרש"י עכ"ל, ויעוין דדרישה (סי' תג) דכיון דהשמיט הרא"ש צפסקיו דברי תוספות אלמא לא ס"ל, וקצת סייעתא לזה מדברי תוס' הרא"ש, ויעו"ש צ"ח דנקט דהרא"ש מספקא ליה בזה (ובאמת בתוס' הרא"ש נקט כן רק בדרך יישוב לרש"י ומשמע קצת דלא פסיק"ל)].

ולשוון המהרש"א 'לא מקרי נפרץ למקום האסור לו לענין טלטול כי אורחיה כמ"ש התוספות כיון דמיהת שם טלטול דהיינו בזריקה שרי נמי חוץ לאלפים', ומדבריו נראה דבאמת שייך אף בהך איסורא דינא דנפרץ, אלא דמ"מ כיון דאיכא אופן דטלטול המותר, לא מיקרי מקום האסור [ויעוין בתוס' (ע"ב ד"ה לא) דאתו לאפוקי מהאי סברא והוכיחו דשייך דינא דנפרץ אף לאיסור טלטול לחצאין, דהא נמי מיקרי מקום האסור יעו"ש (ויעוין ברש"י שם)] ויעוין עוד להלן.

והחזו"א (סי' קט סק"ז) כתב דמודים תוס' דאילו היה האיסור מחמת חסרון היכ"ת גרידא ללא מצי לילך שם, ודאי ללא שייך בזה דינא דנפרץ למקום האסור, אלא דתוס' סברי דמודה שמואל דאסור להושיטי ידו חוץ לאלפים ולטלטל שם כי אורחיה שמא ימשך, ורק לענין זריקה לא גזר שמא ימשך, ולהכי נקיט שמואל לישנא דמטלטל בכולה על ידי זריקה דוקא^ה, וממילא שפיר שייך בזה דינא דנפרץ למקום האסור, ודומיא דרב הונא.

ובבהגר"א (סג) כתב להוכיח כרש"י מדלא פרכי' באלפים ליטלטל כי אורחיה אלא על רב הונא ולא על שמואל, וכבר הקשה בן המהרש"א (ויעוין עוד בתוס' רבנו פרץ) ויעוין בגאון יעקב ושאר אחרו' שכ' דמודים תוס' דליכא הכרח לפרש בדברי שמואל דאסור לטלטל באלפים כי אורחיה, ולהכי לא מצי פריך, אלא דסברי תוס' דאחר דמסקינן אליבא דרב הונא דאמר' בזה נפרץ למקום האסור, ה"נ לשמואל וכ"כ החזו"א (סי' קט סק"ח) והוסיף עוד דאפשר דאה"נ הך פירכא פריך אף לשמואל דלא התיר אלא בזריקה.

עוד הוכיח הגר"א דהא בצרייתא דמסייעינן לשמואל קתני סתמא מטלטל בכולה, והתינח אי בתוך תחומו שרי לטלטל כי אורחה אלא דחוץ לתחומו לית ליה היכ"ת לטלטל אלא בזריקה ניחא דלא הוטרך לפרש בן בצרייתא, אך אם איתא דלא שרי אלא בזריקה הו"ל למיתני בצרייתא מטלטל בכולה ע"י זריקה.

טלטול חפצים דידיה - כתב הרי"ד (בפסקים) וז"ל דווקא מטלטלין המואל שם, אבל חפציו קנו שבייתה עמו, וכמו שהוא אסור לזאת גם חפציו אסורין לזאת חוץ לאלפים אמה עכ"ל וכ"ה בפסקי הרי"א^ז שזורק הכלים השובתים שם עכ"ל, וכ"כ המג"א (סי' תג סק"ב) ויעו"ש בפמ"ג דנתקשה מאי קמ"ל יעו"ש מה שביאר.

והבית מאיר (סי' תג סג) כתב לדון ע"ד המג"א, דאי נימא דכלים דידיה אסורין חוץ לאלפים, ממילא יהיה אסור לטלטלם אף בתוך אלפים משום דנפרץ למקום האסור [ועכ"פ לשיטת תוס' דאף לשמואל איכא הכא דינא דנפרצה יעו"ש (ויל"ד)] ומעתה דן הבית מאיר דיתכן דיהא מותר לטלטלם לגמרי, דהרי הכא דהוקף מחיצות בשבת הוי כנתנו בדיר וסהר, אלא דביארו רש"י והראשונים דלא הקילו בדיר וסהר אלא ביצא שלא לדעת דבלא"ה

^א ועוד הוכיח מלישנא דגמ' באלפים מיהת ליטלטל כי אורחיה, וז"ב דהול"ל רק באלפים מיהת ליטלטל, אלא ע"כ כוונת הגמ', דאף טלטול כי אורחיה, דאף שמואל מודה דאסור חוץ לתחומו, מ"מ בתוך אלפים לישרי.

לית ליה אלא ד' אמות משא"כ הכא דאי יאסר חוץ לאלפים ממילא יאסר אף חוץ לד' אמות, שוב ראוי דיהא בזה היתירא דדיר וסהר, ויעו"ש מש"כ לדון בזה, ויעוין עוד בשפת אמת.

ו**בבבנין** שלמה (ח"א סי' טו) כתב ע"ד המג"א דהוא דוחק דסתמא משמע דשרי לטלטל אף חפציו ידיה, וכתב שם לזכר ע"פ שיטת הראשונים דתחומין דאורייתא, אף בתחומין דכלים נקט התם (כדעת המהרל"ם סי' כה הו' במג"א סי' תד סק"א) ללא דאורייתא², וחדית התם דצשיירא דהקילו ופטרו מעירוני חצירות (לעיל יז) ה"ה דפטרו מעירוני תחומין דכלים, ועפ"ז ביאר לישראל דירושלמי הכא (פ"ד ה"א) מטלטל בארבעת אלפים אמה על ידי זריקה, דנ"צ שיעורא דארבעת אלפים, וכתב שם דלא הקילו צשיירא אלא בארבעת אלפים אמה דבזה מהני עירוב אף ביותר מארבעת אלפים דלא מהני עירוב לא התיירו יעו"ש, וע"פ דרכו יש לומר בנוסח אחר, דצירושלמי (פ"ג ה"ד) סבר רבי מנא דתחומין דארבעת אלפים אמה הוי דאורייתא, וא"כ י"ל דלא הקילו אלא בתרתי דרבנן.]

ורב הונא אמר מהלך אלפים אמה ומטלטל ארבע אמות וניטלטל בכולה על ידי זריקה שמא ימשך אחר חפצו באלפים מיהת ליטלטל כי אורחיה משום דהוי כמחיצה שנפרצה במלואה למקום האסור לה - האחרו' לנו בגדר הך איסור טלטול חוץ לאלפים שמא ימשך אחר חפצו, האם הוי איסור מדין תחומין, או דאף דיסוד הדין וטעם הגזירה הוי משום שמא ימשך, מ"מ מהאי טעמא גזרו חכמים איסור הוצאה³ ויעוין להלן דנפק"מ ציוס טוב, וכן נפק"מ בפחות מד' אמות.

אולם הא דאסור אף בתוך אלפים משום נפרץ למקום האסור לכאור' ודאי הוי איסור הוצאה, דבפשוטו האי דינא שייך רק באיסורי הוצאה [ולישנא דגמ' הוי כמחיצה שנפרצה

² ודראשונים נחלקו בזה, דהרמב"ם (י"ז ב) כתב וז"ל אי תחומין דאורייתא כר"ע אף בכלים דאורייתא הוא וכן לקמן (מג א) בודאי כשתמצא לומר תחומין דאורייתא לאדם אף בכלים תורה הם, ויעוין לקמן (עט ב) וברש"י וצריטב"א שם (וע' חזו"א סי' קיב סק"ג) אף דעת הרשב"א (לקמן ז' ב) דתחומין דכלים דרבנן וז"ל כי מיקל ר' יהודה צשיירה בכלים שאינם אלא מדרבנן, דגופיה הוא דכתיב אל יא אש ממקומו, והא דאמרינן (צ"ה לז א) הבהמה והכלים כרגלי הבעלים מדרבנן הוא כו' ויעוין דצברי יחזקאל (סי' ז' סק"א) ואכמ"ל.

³ וכע"ז מצינו לכאור' בכ"ד, ובמקו"א נתבאר לדון דהא דאסרו חכמים לנאת בערב שבת יותר מג' פרסאות, אף דטעם הדין משום חשש ציטול עונג שבת, מ"מ גדר הדין דאסרו לנאת חוץ למקומו כעין דינא דתחומין.

[כו'] ומהאי טעמא לא נאסר אלא בד' אמות כדין הולאה, וז"ל הריטב"א פירוש שאין מתירין לו לטלטל אפילו בתוך אלפים אמה אלא בתוך ארבע אמות כדין כרמלית כו', וכ"ה בפירוש רבינו חננאל בר שמואל דהויא ככרמלית [ויעוין עוד בששו' רב עמרם גאון (תשו' גאוני מזרח ומערב סי' כג) העתקה בחלקה בס' העיתים (סי' לב)] ויעוין עוד להלן.

אלא דפשוטו לפ"ז משמע דאף חוץ לאלפים גדרו איסור הולאה, דאי הוי איסור מחודש מדין תחומין, לכאורה ל"ש בזה דינא דנפרעה, ואף אי נימא דשייך דין נפרעה אף לאיסור דאינו איסור הולאה, א"כ ראוי לכאור' דהך איסור יחול על כל הרשות, ומהא דבתוך אלפים לא נאסר אלא בד' אמות דע"כ הוי איסור הולאה, חזינן לכאור' דאף חוץ לאלפים הוי איסור הולאה, ויעוין בגאון יעקב ובאחרו', ויעוין להלן בגדר דין נפרעה.

היאך הדין ביום טוב - בדברי רש"י לקמן (ע"ז ד"ה טלטול וד"ה אכל וכ"מ ברה"ע ד"ה היה) מבואר דאף ביו"ט איכא הך איסורא, ובפשוטו היינו איסורא דחוץ לאלפים ע"י זריקה דשמה ימשך (וכפה"ג הוא מהדור"ק דרש"י) אך הריטב"א (כאן ולהלן) פליג ע"ד רש"י, וכן בתוס' רבנו פרץ (להלן שם) דחה דברי רש"י [והריטב"א בסוגין סיים דכן כתבו התוס' (וכוונתו כפה"ג לתוס' הר"ש משאנך שהם מקור תוס' רבנו פרץ)].

ויעוין בגאון יעקב דנקט דלא התיר הריטב"א ציוס טוב אלא בתוך אלפים, וכן נטה החזו"א (סי' קט סק"ד) מסבירא וז"ל מיהו לזרוק חוץ לאלפים דגזרינן שמה ימשך אחר חפצו היה נראה דגם ציוס טוב אסור שזה נאסר משום תחומין עכ"ל וכן נטה מסבירא הישועות יעקב (סי' תג סק"ז) יעו"ש, אלא דעמדו שם דמלשון הריטב"א (שהיה לפנייהם) נראה לא כן, אלא ביו"ט שרי אף חוץ לאלפים, וכן דקדקו עוד (הישועות יעקב שם ובתוספת שבת שם סק"ו) מקושית הריטב"א (לק' ע"ז) על רש"י, אך להלן יתבאר דפשוטו אף הריטב"א מודה למה דנקטי האחרו' מסבירא, דחוץ לאלפים נאסר אף ביו"ט, ויעוין היטב בתוס' רבנו פרץ (לקמן ע"ז) בקושייתו על רש"י.

ובמו כן מדברי הריטב"א להלן נראה לכאורה דחוץ לאלפים אמה אסור לטלטל אף בפחות מד' אמות וכדעמדו האחרו' וכדיתבאר להלן, ומהא נמי מבואר לכאור' דלאו איסור הולאה הוא, וא"כ ע"כ דנאסר אף ציוס טוב, ויעוין להלן.

טלטול פחות מד' אמות - מבואר בגמ' דבתוך אלפים דאסרי' משום דהוי כמחילה שנפרעה למקום האסור לה, לא אסר רב הונא לטלטל אלא יותר מד' אמות, אך חוץ

לאלפים דנאסר משום שמא ימשך, לא נתצאר בגמ' אי האיסור דוקא ביותר מד' אמות, ולקמן דאמר חייא בר רב דמהלך אלפים אמה ומטלטל באלפים אמה ומסקי' דמטלטל בארבע, ביאר הריטב"א וז"ל ופרקינן אימא בארבע פירוש מאי מטלטל באלפים דקאמר שמטלטל בהם תוך ארבע ולאפוקי דחוץ לאלפים לא מטלטל כלל עכ"ל, ובפשוטו משמע מדבריו דחוץ לאלפים אסור לטלטל אף צפחות מד' אמות, ועמדו האחרו', דמשמע דאין גדר האיסור כגדרי הוצאה.

אולם יעוין בחזו"א (סי' קט סק"ז) שכתב וז"ל נראה דלרב הונא אינו מטלטל מתוך אלפים חוץ לאלפים אפי' תוך ד' אמות וכדין צ' רשויות דעלמא ודין פרוץ למקום האסור אינו אלא ככהאי גוונא (נ"ב יעוין להלן בגדר נפרטה), וכן מתפרש לישראל דרב הונא מהלך אלפים אמה ומטלטל ד' אמות ר"ל מטלטל בהן ד' אמות אבל חוץ לאלפים אינו מטלטל אפי' צד' אמות עכ"ל, ולפ"ז יתכן דזוהי נמי כוונת הריטב"א, דחוץ לאלפים אינו מטלטל כלל היינו מתוך אלפים לחוץ לאלפים, אך חפץ הנמצא חוץ לאלפים, יתכן דשרי לטלטל בחוץ ד' אמות, דאף עיקר הגזירה דשמא ימשך היינו דוקא ד' אמות.

חייא בר רב אמר מהלך אלפים אמה ומטלטל באלפים אמה כמאן דלא כרב נחמן ודלא כרב הונא אימא מטלטל בארבע - אולם בירושלמי (ה"א) קנה לו שציתה ובאו עכו"ם והקיפיה מחיאה רבי חונה (הוא רב הונא) אמר לא הועילה לו מחיאתו כלום אלא מהלך באלפיים ומטלטל בארבע, חייא בר רב אמר מהלך ומטלטל באלפיים, רבי יעקב בר אבא ר' אבונא בשם חייא בר רב מהלך באלפיים ומטלטל בארבעת אלפים אמה על ידי זריקה ע"כ, הרי דלירושלמי ניחא מימריה דחייא בר רב כפשטה, וביארו האחרו' דס"ל דלא שייך דין נפרטה למקום האסור כלפי הך איסורא דשמא ימשך חוץ לתחום, דהוי גזירה בעלמא ולאו איסור הוצאה.

תשו' רב עמרם גאון - בתשו' גאוני מזרח ומערב (סי' כג) הוצאה תשובת רב עמרם גאון וז"ל הכי אמר ר' עמרם גאון, ושאלתם אמר רב נחמן אמר שמואל שבת בצקעה כו' מטלטל בהן ע"י זריקה מפני שבשבת הוא דהקיפיה מחיאה הוא לה כרשות היחיד לא כשאר רשות היחיד דאי ברשות היחיד שרי לטלטל לכתחלה ככולה וכ"ש להלך ככולה, מה טעם ע"י זריקה מפני שבשבת הוא דהקיפיה מחיאה ולא מצעוד יום, ושנו חכמים כל שנאסרה מקצת שבת נאסרה כל השבת כולה (נ"ב ע' לקמן ע"ב) ולא לגמרי אלא בזריקה שרי שמואל ורב הונא

אמר מהלך צאלפים אמה כשמואל אצל אין מטלטלה אלא צארבע אמות והלכה כשמואל
עכ"ל, ויעוין בספר העיתים (סי' לב) ואכמ"ל.